

OBRES DE MOZART CONSERVADES EN FONTS MUSICALS DE DIVERSOS ARXIVS DE CATALUNYA

JORDI RIFÉ I SANTALÓ

RESUM

El treball presentat aporta diverses dades sobre la recepció de la música de Mozart a Catalunya. Així, es constaten i comenten: tant diversos fons musicals on hi ha servades obres de Mozart, com la citació i el comentari que fa de dita música el teòric de finals del segle XVIII Josep Teixidor, i com la figura del compositor i mestre de capella Bernat Calbó Puig n'impulsà llur difusió. Dades que són analitzades i circumscrites en el context on es generaren. Aquestes aportacions configuren i corroboren la recepció de la música de Mozart en el decurs del segle XIX a Catalunya.

PARAULES CLAU: Mozart, recepció musical, Bernat Calbó Puig, classicisme musical.

WORKS BY MOZART CONSERVED IN THE MUSIC HOLDINGS OF VARIOUS ARCHIVES OF CATALONIA

ABSTRACT

This paper presents diverse information on the reception of Mozart's music in Catalonia. It discusses several music holdings that contain works by Mozart; the citation and comments with respect to this music made by Josep Teixidor, a theoretician from the end of the 18th century, and how the composer and chapel master Bernat Calbó Puig fostered the dissemination of these works. The information is analysed and set within the context in which it arose. The data presented here describe and confirm the reception of Mozart's music in the 19th century in Catalonia.

KEYWORDS: Mozart, musical reception, Bernat Calbó Puig, musical Classicism.

El present article, tot i no voler ser exhaustiu, pretén aportar dades sobre la recepció de la música de Mozart a Catalunya. Si bé l'italianisme musical és paral·lel i present en el decurs de tot el segle XVIII i bona part del XIX, el germanisme

—entès aquest en sentit ampli— el trobem a la fi del segle XVIII¹ i inicis del XIX² amb obres de Haydn, Mozart i Beethoven. Tot i així, pel que fa a l'obra de Mozart, les dades i notícies que posseïm, encara que escadusseres, ens indiquen que durant el segle XIX van emergint indicis de la seva recepció en l'àmbit del Principat.

Un breu regest ens situarà en la línia de la recepció de la música de Mozart i de la música del classicisme a Catalunya. En efecte, l'impacte del classicisme musical d'arrel germànica vingué, òbviament, de la mà de Haydn, ja que el nexa amb el món hispànic fou palesat, entre d'altres, pels encàrrecs de la música cambrística de la duquessa de Benavente i per l'encàrrec de la Santa Cueva de la catedral de Cadis de les *Set paraules de Crist en la Creu*. Les obres de Haydn foren interpretades quasi coetàniament a la seva producció —esmentem les cròniques del baró de Maldà³ que expliciten la interpretació de *La Creació*, entre altres obres, a la Casa dels Velers de Barcelona—, i, en aquest sentit, hom pot dir que no hi hagué cap decalatge entre l'estètica de la producció i de la recepció, seguint els paradigmes de Dahlhaus.⁴ De fet, moltes de les obres estan servades en diversos arxius catalans i són còpies, tant de les *Set paraules* com d'algunes de les seves simfonies.

Altra cosa, com hem apuntat al principi, és l'arribada de les obres de Mozart. Molt possiblement, tant la fama de Mozart respecte a Haydn com, en el cas hispànic, la desamortització de Mendizábal propiciaren, de ben segur, que l'obra musical de Mozart patís un hiatus respecte a la seva recepció coetània a Catalunya. No obstant això, s'observen diverses còpies, fetes a mitjan segle XIX, disperses en diversos fons musicals dels arxius catalans.

Cal fer esment, també, de l'obra dels teòrics. En aquest sentit, Joseph de Teixidor i Barceló (1750?-1814?), que fou organista i vicemestre de la Real Capilla de Madrid, escrigué la *Historia de la música española y Sobre el verdadero origen de la música*. En aquesta obra esmenta, en diverses ocasions, el nom de Mozart, sobretot fent-lo excellir en el seu *Requiem*:

Nos atrevemos a decir que la constancia del Martini en defender la verdadera escuela de la armonía debemos, la nunca bastantemente alabada misa Pro defunctis de Mozart y otras muchas producciones eclesiásticas [...].⁵

1. La representació, el 1798, al Teatre de la Santa Creu de Barcelona de l'òpera *Così fan tutte* de Mozart. Vegeu Roger ALIER, *L'òpera a Barcelona*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1990, p. 624.

2. Jordi RIFÉ, «Preclassicisme i Classicisme», a Francesc BONASTRE i Francesc CORTÈS (coord.), *Història crítica de la música catalana*, cap. IV, Barcelona, UAB, 2009, p. 243.

3. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, BARÓ DE MALDÀ, *Calaix de sastre: VII (1804-1807)*, selecció i edició a cura de Ramon Boixareu, Barcelona, Curial, 1994, p. 18-19.

4. Carl DAHLHAUS, *Fundamentos de la historia de la música*, Barcelona, Gedisa, 1997, p. 185-202.

5. Joseph TEIXIDOR, *Historia de la música «española» y Sobre el verdadero origen de la música*, edició, transcripció i anàlisi de Begoña Lolo, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996, p. 131.

Així mateix:

De la Misa de Difuntos compuesta por el célebre Mozart cantada en Viena en las exequias del mismo profesor, hemos oído decir a sujetos que la oyeron que todo el auditorio lloraba; y en Madrid cuando se ejecutó en las honrras [*sic*] del Real Cuerpo Guardias Valonas celebradas en la Iglesia de [los] Padres Capuchinos de la Paciencia, sucedió lo mismo en no pocos de los oyentes; y a nosotros nos hizo todo el efecto posible con especialidad la Secuencia.⁶

Fins al moment, els arxius estudiats on es conserven manuscrits, datats majoritàriament a mitjan segle XIX, de les obres de Mozart són: caputxins de Sarrià de Barcelona, basílica de la Mercè de Barcelona, seminari de Barcelona i fons musical de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot.⁷

Les obres de Mozart servades al fons musical de l'arxiu dels caputxins de Sarrià de Barcelona són còpies d'època, possiblement fetes per Bernat Calbó Puig, datades al voltant de la primera meitat del segle XIX:

- *Requiem* (incomplet): *Confutatis, Lacrimosa, Domine, Pie Jesu, Hostia, Sanctus, Benedictus*.
- *O Jesu, o fili*.
- *Mater Amabilis*.
- *Ave verum* (incomplet).

Els fons musicals de la basílica de la Mercè i del seminari de Barcelona estan conservats a la Biblioteca i Arxiu de la Facultat de Teologia de Sant Pacià de Barcelona.

Basílica de la Mercè de Barcelona:

- *Requiem* 6 parts (incompletes).
- *Regina Coeli*.
- *Minueto* (d'una sonata).
- *Minueto*.
- *Brindis*.
- *Ave Maria* (2 partitures).

Seminari:

- *Venerabilis Barba Capuccinorum*.

6. Joseph TEIXIDOR, *Historia de la música «española» y Sobre el verdadero origen de la música*, edició, transcripció i anàlisi de Begoña Lolo, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996, p. 143.

7. Josep Maria GREGORI i Carme MONELLS, *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*, vol. 6, *Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*, Bellaterra, UAB, 2012, p. 208 i 465-468.

Fons musical de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot:

- Miscel·lània per a piano (1840) de diversos autors. En destaquem aquí les obres de Mozart: *Sonata en la menor i la major, Fuga en do menor*.
- *Ave Verum* (principis del segle XX).
- *O salutaris hostia* (principis del segle XX).
- *Venerabilis barba Capuccinorum* (1919).
- *Miserere mei Deus* (darrer quart del segle XIX).
- *Aria con violines e Basso. Ah non lasciarmi* (principis del segle XIX).
- *Requiem* (primer quart del segle XIX).
- *18 valsos* (primer quart del segle XIX).

Així, doncs, una de les figures clau com a impulsor de l'obra de Mozart fou, sens dubte, Bernat Calbó Puig i Capdevila (Vic, 1819 - Barcelona, 1880).⁸ Fou mestre de capella, compositor i organista. Es formà a la catedral de Vic; Josep Gallès i Francesc Bonamic foren els seus mestres. Josep Rosés el dirigí en els estudis d'orgue, a partir de 1838, a Barcelona. El 1842 fou organista de l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona. El 1844 ho fou de les capelles de la basílica de Santa Maria del Mar i, per un breu lapse, de la catedral de Barcelona. El 1853 succeí Francesc Andreu al capdavant del magisteri de la capella de la Mercè de Barcelona. A més de compondre una extensa obra, formà diversos músics com ara Imbert, Marraco i Candi. Desenvolupà, també, una activitat de pedagog i director de la Societat Filharmònica de Barcelona, on donà a conèixer obres de Mendelssohn, Gounod i Gevaert, entre d'altres.

Pel tema que ens ocupa, cal destacar del periple vital de Puig la seva tasca com a difusor d'obres de músics estrangers com ara Mendelssohn. D'aquest, en té còpies de parts dels oratoris *Elies* i *Paulus*.⁹ Aquest fet, juntament amb la seva activitat com a crític musical en el diari *El Àncora*¹⁰ i com a pedagog i director de la Societat Filharmònica de Barcelona, ens fa pensar en el possible interès, divulgació i difusió de les obres de Mozart, entre d'altres, en el si dels cercles musicals de la societat catalana del moment.

Finalment, aportem una dada documental que ens explicita la interpretació del *Requiem* de Mozart a la catedral de Barcelona el 23 de febrer de 1878, amb

8. Jordi RIFÉ, «Aproximación al fondo musical del convento de los frailes capuchinos de Sarrià (Barcelona)», *Memoria Ecclesiae* (Oviedo), núm. XXXI (2008), *Música y archivos de la Iglesia. Santoral hispano-mozárabe en las diócesis de España: Actas del XXI Congreso de la Asociación celebrado en Santander (12 al 16 de septiembre de 2005)*, p. 508.

9. Jordi RIFÉ, «Aproximación al fondo musical del convento de los frailes capuchinos de Sarrià (Barcelona)», *Memoria Ecclesiae* (Oviedo), núm. XXXI (2008), *Música y archivos de la Iglesia. Santoral hispano-mozárabe en las diócesis de España: Actas del XXI Congreso de la Asociación celebrado en Santander (12 al 16 de septiembre de 2005)*, p. 510.

10. Jordi RIFÉ, «Aproximación al fondo musical del convento de los frailes capuchinos de Sarrià (Barcelona)», *Memoria Ecclesiae* (Oviedo), núm. XXXI (2008), *Música y archivos de la Iglesia. Santoral hispano-mozárabe en las diócesis de España: Actas del XXI Congreso de la Asociación celebrado en Santander (12 al 16 de septiembre de 2005)*, p. 508.

motiu de les exèquies del papa Pius IX, dada que corrobora, com ja hem indicat en el cas de Teixidor, la valoració positiva per la praxi musical de l'esmentat *Requiem* en el decurs d'un acte religiós:

El día 23 [de febrero de 1878] se celebraron en la Catedral, suntuosas exequias por el eterno descanso de S. S. Pio IX, habiendo asistido á las mismas todas las autoridades, comisiones de distintas corporaciones de esta capital y muchas otras personas distinguidas. Ofició el Ilmo. Obispo preconizado de Gerona, Dr. D. José Tomás Sivilla, cantóse por una nutrida orquesta y coro la misa de Requiem de Mozart, haciendo un notable panegírico del Pontífice difunto el Rdo. P. Martorell [...].¹¹

La direcció de la missa de rèquiem podria haver estat realitzada pel mestre de capella de la catedral de Barcelona, Josep Marraco i Ferrer,¹² o pel mestre de capella de la Mercè, Bernat Calbó Puig. Pel que fa a aquest darrer, se'n pot conjecturar la participació com a director, ja que el papa Pius IX el condecorà per una missa que Bernat Calbó Puig li dedicà.¹³

No hem realitzat cap estudi de concordances o variants amb les obres i el Catàleg Köchel-Verzeichnis de Mozart, però creiem que és una primícia el fet d'aportar les presents dades i de recopilar-ne les ja estudiades, ja que ens possibilita una aproximació a la susdita recepció de la música de Mozart, i en posteriors estudis es podrà dissenyar més específicament la influència i l'impacte que tingueren les obres de Mozart en el si de l'Església o els cenacles melòmans de mitjan segle XIX.

11. Biblioteca i Arxiu de la Facultat de Teologia de Sant Pacià de Barcelona, *Almanaque del Diario de Barcelona para el año 1879*, p. 67.

12. Xosé AVIÑOÀ, Jaume CARBONELL i Francesc CORTÈS, *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. III, Barcelona, Edicions 62, 2000, p. 221.

13. Jordi RIFÉ, «Aproximación al fondo musical del convento de los frailes capuchinos de Sarrià (Barcelona)», *Memoria Ecclesiae* (Oviedo), núm. XXXI (2008), *Música y archivos de la Iglesia. Santoral hispano-mozárabe en las diócesis de España: Actas del XXI Congreso de la Asociación celebrado en Santander (12 al 16 de septiembre de 2005)*, p. 508.